

DISPUTATIO ACADEMICA
Quâ
**Duplex Eſſe creatu-
rarum in Deo ab æterno**
in Florentissimâ Jenensi Academiâ
Amplissimi & spectatissimi
SENATUS PHILOSOPHICI
gratioso induſtu
publico Doctorum examini
PRÆSIDE
M. VALENTINO Gesthem/
Conterraneo suo,
submittit
AUTOR-RESPONDENS
JOHANNES JEREMIAS Reichhelm/
Hallensis Saxo
Ad diem 10. Julii
Anno 1669.
In Auditorio Philosophorum.

Stanno KREBSIANO.

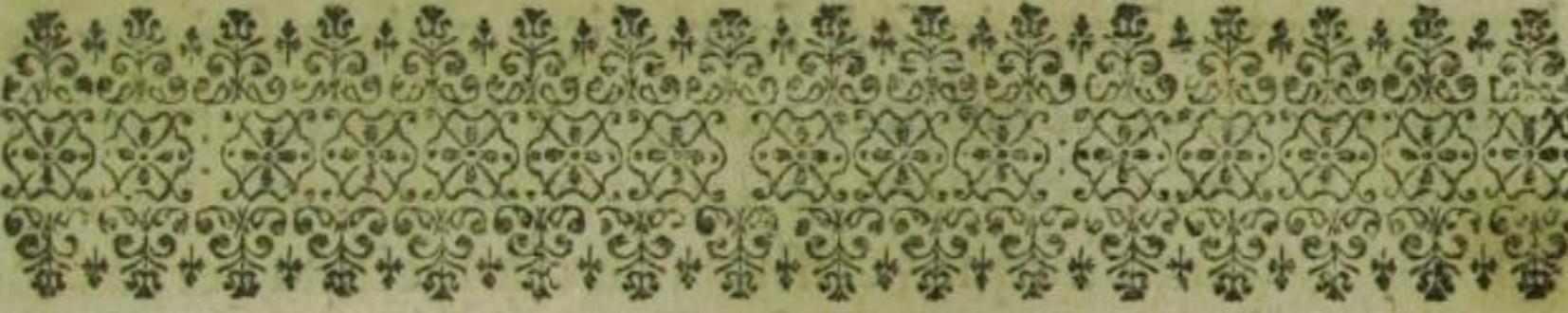
cl. CXXIV. 18.

Coll. diss. A
24, 18

DRUCKERIE DER UNIVERSITÄT

1833.

PRÆFATIO.

Verissimum & quasi ex tripode dictum est illud *philosophi incomparabilis* (*Aristotelem*)
puto) effatū, quando lib. i. *Metaph. c. i.* scribit:
*τάντες ἀνθρώποι τὰ εἰδέναι οὐ γέγονται Φύσῃ: Omnes
homines naturā scire desiderant: Homo e-
nim cùm sit creatura omnium nobilissima, quæ non animâ
solum, ut alia viva animalia, sed intellectu etiam, volun-
tate aliisque similibus præ cæteris animalibus exornata est
& prædicta, hinc varias etiam pro variis ac diversis animæ
suæ rationalis facultatibꝫ operationes exercere solet. Nam
quemadmodum mediante intellectu objecta sibi propo-
sita dijudicare, examinare & vera vel falsa pronunciare
potest, sic pari modo voluntatis beneficio hoc agere & non
agere, velle hoc & nolle etiam in ejus potestate ēt, imò
malum aufugere, bonum contrà adpetere licet. Jam verò,
quia r̄ scire, sive scientia, secundum se & formaliter spe-
ctata non non nisi rationem boni obtinet, hinc est, quòd
omnes homines, utpote qui bonum ita semper amare so-
lent, ut odio habere non possint, ipsam quoque scientiam,
quæ in se reverà bona est ita adpetant, ut nunquā eam odiſſe
queant. Et licet nonnunquam accidat, ut unus vel alter
eorum, qui brutis haud dissimiles esse videntur, scientiam
rerum omnium planè negligat eamque vatiniano odio
prosequatur, quod satis quidem testari solet experientia,
exinde tamen nemo statim cogitare, multò minus conclu-
dere debet, scientiam ab ejusmodi stolido & insipienti*

A 2 homi-

homine tanquā rem in se & formaliter malam, sed tantūm ratione adjuncti & propter varia, quæ ut plurimum secum portare solet, discrimina & labores innumerabiles contemni. Manent itaque verissima hæc jam citata verba Aristotelis : *Omnes homines naturâ scire desiderant: Quia verò scientia, si scil. latè sumitur, non unius tantum rei est, sed multarū admodum, imò omnium, quæ mōdō æternæ sunt & immutabiles, teste Aristotele lib. 1. post. Anal. c. 2.* indē etiā homines non unam rem, sed diversas, singulas verò sub ratione boni adpetunt Novimus enim multos esse, qvi huic rei, & multas contrà esse, qui illius vel istius rei scientiā desiderant: Novimus, Eruditorū esse quām plurimos, qui præ aliis scientiis Practicas Disciplinas arripiunt, partim qvia hominem reddant simpliciter bonum, partim etiam, quia admodum utiles sint, & ratione usus in vita communi palmarum præ omnibus jure meritoque præripiant. Novimus contrà non paucos esse & illos, qui solas disciplinas Theoreticas non tantūm multis aliis, sed & ipsis disciplinis Practicis certas ob causas anteponunt. Et si rem nobis cum paulo altius consideramus atque perpendimus, ab ipso rum partib⁹ nos etiam stare cogimur. Tantâ enim dignitate, tantâ certitudine, ut nobis constat, gaudent disciplinæ theoreticæ, quantam disciplinæ practicæ sibi vendicare nequeunt. Inter ipsas verò disciplinas theoreticas solam metaphysicam, nobilissimam illam disciplinam, omnium maximè desiderabilem esse putamus, & quidem hanc ob rationem, quia est scientia omnium maxima, quæ omnium maximè scibilia tradit atque considerat.

Quibus & ego commotus impræsentiaruin me operam hanc perditum fore existimavi, si quandam ex metaphysicis materiam, & quidem hanc quæstionem : *Quomodo*

modò creature ab æterno fuerint in Deo? ad manus sumerem, eamque, quantum viribus meis pro ratione temporis est concessum, evolverem. Tu autem Summe Deus, exorna me Spiritus Tui S. adſistentiâ, quò res eveniat feliciter!

§. I.

Antequam verò ad rem ipsam nos accingamus, & ad propositam Quæſtionem: *Quomodo creature ab æterno fuerint in Deo?* progrediamur, dispiciendum prius & ostendendum esse putamus, *creaturas fuisse ab æterno in Deo;* nam quādiu de hoc dubitatur, tamdiu etiam de illius veritate nihil certi conſtat, & fruſtrâ de eâ ſumus folliciti.

§ II. Dari *creaturas* ſive *res creatas* & *productas*, nemo forſan, qui modò rationis ſuæ adhuc compos est & particeps, quique ſe ipsum non è numero *creatuarum* tollere & excludere vult, inficias ire poterit; nec forſan quis erit, qui *creaturas* illas in tempore à Summo & Divino Numine *productas* & *creatas* esse neget, cùm è ſacro codice id ipsum ſatis abundè conſtet. Verùm de hoc esse actuali *creatuarum*, quod in tempore acceperunt, nobis jam non ſermo eſt, nec in præſenti quicquam de illo dicturi ſumus, ſed agimūſtantùm de *Eſſe* *creatuarum*, quod habuerunt ab æterno in Deo, antequam ipſo actu fuerint *productæ*. *Dicimus* itaque 1. *creaturas fuisse in Deo ab æterno*, licet non ut *res actu existentes*, tamen ut *effictus possibiles*, ſeu ut *effectus possibilis eſt in virtute ſuæ cauſæ*. Notanter dicimus; non ut *res actu existentes*: hoc enim è diametro pugnat cum *sacris literis*: Nec, quod obiter notamus, ſecundum ſimilitudinem ſpecificam, ſicut aliàs cauſatum, quod à cauſâ univocâ, ſive physica, ſive moralis fuerit, cauſandum eſt, priusquam cauſetur, cauſæ univocæ formaliter in eſſe dicitur, quia quando cauſatur, cum ſuâ cauſâ ratione essentiali unum idemque eſt, ſicut e.g. ignis, priusquam generetur, ſecundum unitatem essentialē dicebatur eſſe in igne, à quo nunc generatus eſt; ſicut in humanis Filiis, antequam cauſabatur à ſuo Pa- tre, in ſuo Patre fuisse dicebatur, ſecundum ſpecificam rationem: nam ſic Deus efficeretur cauſa univoca *creatuarum*, non ſine

magnâ absurditate: Causa namque univoca est causa, quæ causatum causat ejusdem speciei: jam verò Deus sub tali, quæ præcisè in descriptione causæ univocæ indigitatur specie, nec continetur, nec potest ullo modo contineri: intelligitur enim tantum species specialissima, quia aliàs etiam causa æquivoca potest causare causatum ejusdem speciei, nempe subalternæ: & sic non esset discriumen inter causam univocam & æquivocam: Naturæ verò divinæ absolutè repugnat, specialissimam suprà se habere speciem: Sed diximus: ut effectus possibles in ipso Deo, seu producibiles à Deo, ut causâ æquivocâ. Luce enim meridianâ hoc putamus esse clarius, creaturas ab æterno habuisse esse possibile in Deo, sive, ut clarius reddamus, à Deo ab æterno produci potuisse; quicquid *Augustinus* 12. de civit. Dei c. 15. *Ambrosius* lib. 1. *Hexaëmer.* c. 3. *Athanasius* orat. 2. contra *Arianos*: *Cyrill. Alexand.* lib. 6. thes. c. 2. *Damascenus* lib. 2. fidei orthodoxæ c. 8. *Hugo Victorinus* lib. 3. de Sacram. c. 10. *Albertus Magnus* in pamphl. suâ in 1. cap. lib. 2. part. summa Theol. *Bonaventura* in 2 dist. 1. artic. 2. quest. 2. *Marsilius* quest. 1. art. 2. *Gwillermus Parisiensis* lib. 1. de Universo. *Henricus Gandavensis* quodlib. 1. quest. 7. & quodlib. 9. quest. 17. *Eugubinus* lib. 7. perennis. philosophiæ, *Nicolaus Cusanus* in lib. de venatione sapientiæ c. 38. *Raymundus de Sabunda* in theologiâ naturali th. 22. & 23. *Philoponus*, *gnovissimus Peripateticus* in lib. adversus Proclum de mundi æternitate c. 3. & innumeri alii apud *Didacum Masum*, *Vallesium*, *Toletum* in comment. in cap. prior. 8. physic. lib. Arist. *Bonaventuram Baronem*, *Hybernum Clonmeliensem*, attulerint in contrarium in numero ferè rationum numero: quicquid dixerint: *Ægidius Romanus* in 2. dist. 1. in quest. de hac re, *Doctor subtilis Johannes Duns Scotus* in 2. dist. 1. quest. 3. *Pererius* lib. 15. c. 13. qui ad utriusque partis argumenta putant responderi posse, nec quicquam resolvunt aliud, quam rem dubiam esse. Nulla enim datur repugnantia, quò minus creature ab æterno produci potuissent, & quidem nec ex parte Dei Creatoris, nec ex parte creaturarum, nec ex parte actionis seu productionis: Præter Creatorem verò, creaturam & creationem hīc nihil invenitur: non ex parte Dei Creatoris, quia non repugnat, effectum cum suâ causâ esse posse simul, ut patet ex sole ejusq; radiis, qui cum sole semper simul existere solent, & si ab æterno

terno fuisset sol, ab æterno fuisset radii, veri effectus solis: immo quia Deus per immensam suam, quam pollet, potentiam omnia & singula, quæ non implicant contradictionem, & quæ vult, facere etiam potest, ergo & ipsas creaturas, modò voluisse, ab æterno potuisse producere. Neque ex parte creaturarum aliqua repugnantia dari potest: una enim numero eademque quoad rem entitas est, quam aliquis producit, & aliquid producitur; Si ergo Deus ab æterno creaturas producere potuit, ut jam fuit ostensum, creaturæ etiam ab æterno à Deo produci potuerunt: hinc qui mihi prius concedit, quod tamen quilibet concedere tenetur, ille ipse & posterius concedat, necessum est: Neque tandem ratione productionis seu actionis repugnantia quedam dari potest: nam quia non repugnat, Deum ab æterno potuisse producere, etiam non repugnat, dari ab æterno potuisse productionem, siquidem nullum discrimen reale somniari potest inter producere & productionem exercere: Tuentur hanc sententiam Doctor Angelicus, Thomas de Aquino 1. part. quest. 46. artic. 2. in 2. dist. 1. quest. 1. artic. 5. quest. 3. de potentia artic. 14. Et in opusculis suis, opusc. 27. quod est de eternitate mundi contrà murmurantes: Durandus à Sancto Porciano 2. dist. 1. quest. 2. Argentina quest 2. art. 2. Capreolus, Dionysius Cisterciensis, Hervaeus, Palacius ibid. Bassolis quest. 5. Gabriel Vatzquez part. 1. summ. Disp. 177. Baconitanus, Gabriel Biel, Gvilielmus Occam, Soncinas, Javellus, Soto, Villalpandus, Aquarius Ferrariensis, Isidorus de Isolanis lib. 2. de eternitate mundi contra Averroistas, Rodericus ab Arriaga Disp. 17. physic. Franciscus Svarez Disput. Metaph. 20. sect. 6. Et quis omnes potest numerare?

§. III. Dicimus nunc II. *creaturas ab æterno reverè fuisse in Deo secundum esse cognitum*, quia ab æterno fuerunt objectum cognitionis divinæ in intellectu divino. Neminem forsitan in hoc negocio nobis dissentientem habebimus, qui vellet, vel si maximè vellet, negare posset, Deum ab æterno cognovisse creaturas, quia hoc ipsum unicuique, dubio procul, tam notum erit, quam quod notissimum. Et sane qui impiam hanc & absurdam omnique veritati è regione contrariam sententiam asserere vel defendere conaretur, is Deum Ter Optimum Maximum, dum id faceret, contumeliis & blasphemias proscinderet turpissimis: non
solùm

solum enim divinam omniscientiam, sed quoque voluntatis divinae decreta, diminueret ac destrueret funditus; quæ tamen in sacris literis adeò satis probata & confirmata reperimus, ut impræscientiarum non necessum fuerit multa de iisdem dicere: Dicimus potius & pro infallibiliter vero habemus, creaturas, quia ab æterno à Deo cognitæ fuerunt, ab æterno fuisse objectum cognitionis divinæ, & propterea quoque illas ipsas reverè habuisse ab æterno esse cognitum in Deo: eo ipso enim, quod quilibet fateri tenetur, id, quod quis suo intellectu cognoscit, quando cognoscit, non posse non esse objectum intellectus sui, quo cognoscit: nisi enim esset objectum intellectus, intellectus etiam circa illud non versari, nec illud cognoscere posset: largitur sponte, sic rem quoque suo modo se habere cum intellectu divino: Deus enim ab æterno vi suæ infinitæ omnisciencie cognovit creaturas in tempore aliquando producendas; ergo etiam creaturæ ab æterno necessariò fuerunt objectum intellectus divini, & sic esse suum cognitum in intellectu divino habuerunt. Argumentamur brevitatis ergo hoc modo:

Si Deus ab æterno cognovit creaturas in tempore actu producendas, sequitur, quod creaturæ in tempore actu producendas ab æterno reverè habuerint esse objectivum in Deo. Prius est verum. E. & posterius.

Consequentia patet: quia cognoscere aliquid est cognoscendo circa illud versari: Sicuti verò id, circa quod potentia cognoscitiva e. g. intellectus cognoscendo versatur, est objectum potentiae cognoscitivæ; ita id, quod cognoscitur, eo ipso, quod cognoscitur, non potest non habere esse objectivum in potentia cognoscitivâ: Si ergo potentia cognoscitiva Dei ab æterno cognovit creaturas, creaturæ ab æterno objectivè fuerunt in potentia cognoscitivâ Dei, adeoque in ipso Deo, quia Dei potentia cognoscitiva quoad rem ipse Deus est.

Minorem nemo negat, nisi negare velit omniscienciam Dei & æterna Dei decreta.

§. IV. *Rationes rerum in tempore producendarum ab æterno in mente Dei existentium antiquissimi Philosophi; Patres & post eos Scholastici vocaverunt ideas: Dicimus: rationes rerum, non verò ipsam actualē rerum cognitionem; Nam si ipsa actualis creaturarum*

turorum cognitio formaliter esset idea, Deus sui ipsius ab æterno
habuisset ideam, cum ab æterno actu cognoverit suam essentiam:
Dicimus: producendarum: quia non omnia, quæ objiciuntur in-
tellectui agenti, objiciuntur ut producenda, unde nec omnium
eorum rationes statim merentur nomen idea: Sic essentiæ divinæ
non est idea, quia non est actuabilis: nec impossibilium, nec nega-
tionum, nec privationum, nec relationum rationis, nec aliorum
entium rationis idea dantur, cum nullam rationem dicant (ut
barbarè loquuntur Scholastici) practicabilitatis, hoc est, nec actu-
alia sunt, nec producibilia.

§. V. Et optimè quidem hæc se habent: Non solliciti nunc
erimus de variâ vocis *idea* acceptione, deque idea propriâ & for-
malissimâ significatione (hæc enim nobilis materia ob suum usum
peculiarem sibi dissertationem vendicat) Hoc quidem ex *Veterum*
& *Scholasticorum Philo-Theosophiâ* hic præsuppositum nullo mo-
do vocabimus in controversiam, quod idea in propriâ suâ signi-
ficatione, eâque usitatissimâ, notet exemplar sive formam in in-
tellectu agentis, ad cuius imitationem agens intellectuale, quan-
do ad extra operatur, operatur id, quod operatur.

§. VI. Et certè aureum hoc de ideis creaturarum ab æterno
in mente Dei dogma magis ad præsens facit, quam doctrina de
esse cognito creaturarum ab æterno: Ostendemus igitur clario-
ribus verbis, fuisse ideas creaturarum in Deo ab æterno, ut quasi per
transennam patefiant animi nostri sensa: Ex lumine naturæ co-
gnoscimus, Deum liberimè produxisse creaturas, &c, ut in ante-
cedentibus ostensum est, si voluisset, potuisset ab æterno produ-
cere: Jam via datur causalitatis, quæ dicit intellectum nostrum
ad cognitionem æternarum idearum in mente divinâ: ubi enim
agens liberum, ibi reperiuntur ideae, ad quas respiciat agens ceu
principia directionis, quibus determinantibus agens agat & diri-
gatur: quas ipsum agens intendat imprimere. Hominem artifi-
cem eò perfectiorem dicimus, quod accuratores habet ideas in in-
tellectu, ad quarum similitudines opera suarum artium efficiat:
Hic ostenditur via eminentiæ seu perfectionis, hæc viâ aditus pa-
tet intellectui nostro ad sacraria idearum cognoscendarum in di-
vinâ mente: Si enim ideas in mente artificis creati intellectus

B

noster

noster deprehendit tanquam veram & magnam aliquam perfectionem, rectissimè colligit nostra ratio hujusmodi perfectionem in universi & omnium, quæ in eo continentur, artificum artifice, Deo ter augustissimo, & quidem modo longè eminentiori & perfectiori, quam in creaturis. Satis ex lumine naturæ novimus, omnia, quæ in tempore à Deo sunt condita, prudentissimè à Deo esse producta, imò, si Deus voluisset, pro suâ infinitâ sapientiâ producere potuisset ab æterno: Ratione igitur prius est: in Deo fuisse ideas creaturarum ab æterno producendarum, quam Deum, si voluisset, ab æterno producturum fuisse creaturas: Secundùm nostrum modum concipiendi prius Deus concepit formaliter rem faciendam intellectu suo, quam effecit: Alioquin, si destitutus fuisset ideâ, aut nihil fecisset, aut, quod non voluisset, fecisset: fecisset temerè & sine ratione: Sic via patens est negationis sive remotionis, quæ intellectui nostro monstrat, quâ ratione à Deo tanquam Ente perfectissimo debeat removere perfectionem, quam, qui æternas ideas creaturarum in mente divinâ negant, supremo Numinis tribuunt non sine absurditate: intellectus noster deprehendit magnâ imperfectione in agente intellectuali creato, quando ipsum agens casu & temerè agit: Novit noster intellectus, agens creatum, quando absque ideâ operatur, non posse nisi casu & temerè operari, & sic nec magis facere A quam B, si non habeat ipsarum ideam: Eam igitur imperfectionem à Deo removet & sic ideas creaturarum in mente divinâ cognoscit.

§. VII. Hæc profectò via tertia & ultimo loco jam adducta est, cui nunc præ aliis insistimus: *Via remotionis præcipue utendum est in consideratione substantie divine: Nam divina substantia (divina mens) omnem formam, quam intellectus noster attingit, suâ immensitate excedit, & sic ipsam apprehendere non possumus cognoscendo quid est, sed aliqualem ejus habemus notitiam, cognoscendo, quid non est: Tantò enim ejus notitia magis appropinquamus, quanto plu per intellectum nostrum ab eâ removemus: ita præclarè differit ex Thom. I. & contra gentes c. 14. plur. Rever. & Excell. Dn. D Bechmannus, Patronus & Preceptor noster colendissimus in MSS. part. Metaph. Special. A. o. 1664. publicè habit. sect. 1. c. 2. §. 21. Nam res spirituales apprehendimus ut perfectiones, non nisi per similitudinem rerum corporearum, & sic actus*

actus nostri intellectus propter imperfectionem specierum, quas à corporeis mutuamus, valde redolent corpora per quae quoq; gradū facimus ad superiora: sunt verba acutissimi Mendozæ Metaph. Disp. 1. sect. 2. p. 285.

§. VIII. Hinc Mercurio Trismegisto (qui Noachi auditor fuisse fertur, & libros longè plurimos ad divinarum rerum cognitionem pertinentes scripsit, quorum testimoniis Veteres Patres: Justinus, Lactantius, Augustinus & alii sàpè usi sunt) in libro, cui nomen Bimander est (à precipua personâ, est enim Dialogus, edidit eundem Marfilius Ficinus & egregio commentario illustravit) cap. 1. sequentia tribuuntur verba: Elementa naturæ unde emanarunt? Ex Voluntate Dei, quæ verbum complexa pulchrumq; intuita mundum, ad ejus exemplar reliqua sui ipsius elementis vitalibusq; seminibus exornavit. Egregiè æternas creaturarum ideas in mente divinâ deduxit Plato & satis prolixè, ut ex multis ejus scriptis, lib. 6. de Republ. Timæo, Parmenide, epistolis ejus &c. si nunc ratio instituti admitteret, possemus ostendere: qui, Theodoreto serm. 4. teste, ipsum quoque cœlum ad ideam in intellectu Dei à Deo constructum fuisse, expresse tradit: Locus, quo Plato hoc docet, est in Timæo: quicquid sit de eo, quod Justinus Martyr in exhortatione ad gentes tradit, Platonem obiter incidisse in lectionem Exodi, atque ex Exod. 25. v. 40. Vide & fac omnia secundum exemplar, quod tibi demonstratum est in monte cognitionem divinarum idearum habuisse. Mentem & doctrinam divini Platonis de æternis creaturarum ideis in mente divina, ex Dionysio Areopagitâ, Plutarcho, Senecâ, Apulejo, Cælio Rhadigino, Fernelio, Eustratio alias nobilissimo Peripatetico, ut & Scholasticis: Marfilio, Chynæo ab Arnage, Redempto Baranzano &c. pluribus declarat Lumen quondam illustris huius Acadomie B. Slevogtius in Disp. suâ de universalî ante rem p. 174. & seqq. Num verò Plato sit primus doctrinæ de ideis in mente divinâ autor, nunc prolixè non disqueremus: Probabile est, quod Augustus Pater, Augustinus lib. 83. quest. 46. scribit: Platonem omnium primum nomen ideæ invenisse, non quia res eo nomine semper significatae fuerint & ab aliquibus intellectæ, sed alio fortasse atque alio nomine ab aliis atque aliis nuncupatae sint. Licet enim cuique rei incognitæ, quæ nullum habeat usitatum nomen, quodlibet nomen imponere: Nec enim verisimile est Sapientes, aut nullos fuisse ante Platonem, aut istas, quas Plato ideæ vocat, quæ-

cunque re. finit, non intellexisse: siquidem tanta in eis vis constituitur, ut nisi his intellectis nemo sapiens esse possit, ab aliis itaque vocantur formae, species vel rationes rerum. Cicero etiam lib. i. Tusc. quest. affirmit, eam vocem fuisse à Platone inventam: Seneca epist. 68 ideas propriam Platonis supellecilem vocat. Videantur Commentaria Johannis Ludovici Vivis Valentini in Augustini ad Marcellinum lib. 7. de Civit. Dei c. 28 p. 687. & Leonardi Coquai p. 689. Ipse Aristoteles lib. 7. Metaph. c. 14. fuisus contra Platonicos de ideis disputat & tandem ita concludit: δῆλον, ὅτι οὐκ εἶνι ιδέα αὐτῶν γάρ τις οὐδὲν Φάσιν: Perspicuum est, non sic eorum esse ideam, ut quidam dicunt: in quem locum Petrus Fonseca Lusitanus p. m. 401. ita commentatus est: Non sunt ponendae eorum ideae eo modo, quo à Platonicis ponuntur, utpote separatae non solum à suis individuis, sed etiam distinctae à natura primi opificis Dei optimi maximi: Addit autem Aristoteles verba illa: NON ITA ESSE, quia non negat ideas in mente divinâ ab ipsâ essentiâ divinâ minimè distinctas. Hæc Fonseca, quam verè, judicet, qui potest. Sic etiam Thomas de Aquino in commentariis suis metaphysicis super lib. 1. Metaph. Aristotelis lectione decimâ quintâ, p. m. 20. H. 2. inter alia ita differit: Sciendum est, quod illa ratio, et si destruat exemplaria separata à Platone posita, non tamen removet divinam scientiam esse rerum omnium exemplarem &c. Videatur pluribus loc. cit. quia totus in eo est, ut ostendat Aristotelem ideas in mente divinâ non destruere. Est non-nemo, qui ex Aristotele 12. Metaph. c. 10. text. 52. colligit, quod duplex ad mentem Aristotelis sit ordo: alter in divina mente, alter per universum orbem expansus, quorum hic ad illum referatur, sicut ordo exercitus ad eum, qui est in mente Imperatoris. Novimus alias probè, quod Viri sint in Philosophia Peripatetica versati, qui tradunt, quod Aristoteles negaverit ideas, & putaverit esse metaphoricum dictum, transumptum ex artificialium factione, satis esse existimans, ut simile producat simile: homo hominem: ignis ignem: Hi vero sunt, qui docent, quod Deus ad mentem Aristotelis non sit rerum opifex, sed quod mundus sit aeternus. De his alibi.

§ IX. Non incommodè huic referimus verba Augustini, quæ habet questione ante citâ: Quis, inquit, audeat dicere, Deum irrationabiliter omnia condidisse? Quod si recte dici atque credi non potest, restat, ut omnia ratione sint condita, nec eadem ratione homo, quâ equus:

equus: hoc enim absurdum est existimare. Singula igitur propriis sume
creata rationibus: Has autem rationes ubi arbitrandum est esse, nisi in
ipsa mente creatoris? Non enim extra se quicquam possum intuebatur,
ut secundum id constitueret, quod constituebat: Nam hoc opinari sacri-
legum est: quod si haec rerum omnium creandarum creaturarumque ra-
tiones in divina mente contineantur, neque in divina mente quicquam
nisi aeternum atque incommunicabile esse potest: Atque has rationes
principales adpellat ideas Plato: non solum sunt ideae, sed ipsae verae sunt,
quia eternae sunt, & ejusmodi atque incommutabiles manent: quarum
participatione fit, ut sit, quicquid est, quoquo modo est.

§ X. Dionysius Areopagita, si Coquæo credimus, lib. de divinis no-
minibus c. 5. ideas in mente divinâ θεοδικymata vocat, & definit,
quod sint essentiae rerum effectrices rationes, quæ in Deo præextiterunt,
quas Theologia prædestinationes appellat, divinasque ac bonas volun-
tates rerum effectrices, secundum quas superessentialis Deus omnia præ-
definiverit & produxerit.

§ XI. Nunc pigrantur adducere dogmata totius Scotisticæ
Scholæ, sui Doctoris vestigia strenue legentis: vid. ipse Scotus 1. Dist. lib.
Dist. 35. & 36. Johannes de Rada, optimus Scotista part 2. controvers.
Theol. inter Thomam & Scotum controv. i. artic. 2. p. 13. & seq per to-
tum: Ut chartæ faciamus otia, placet loco Autorum, quorum pluri-
mos, etiam ex schola Scotti haud oriundos possemus adducere pro
hujus rei dilucidatione, tantum apponere verba Roderici ab Arraga:
Suppono, inquit, Deum noscere creaturas possibles, sive eas solum
noscat in sua omnipotentiâ, sive solum in seipsis, sive utroque modo: Noscit
etiam Deus suam essentiam continentem eminenter creaturam, noscitur
etiam reflexè suam scientiam de ipsis creaturis, & noscitur etiam suam
essentiam: Hec tria autem quatuor à Deo cognosci negat nullus. vid. in
part. i. Thomæ tom. 1. Disp. 23. sect. 1. n. 3.

§ XII. Tacemus Theologos, qui idem eruere conantur è sacri
codicis fonte, inque primis loco Apostoli: Videmus aptata esse secula
verbo, ut ex invisibilibus visibilia fierent, nempe ut ad invisibilium
rationum, imitationem omnia fierent: siquidem nobis religio
est, versari extra philosophiæ campum.

§ XIII. Stamus ergo inconcussis pedibus in Veterum Philo-
sophorum, Patrum, Scholasticorum, aliorumque Doctorum vestigiis

atque dicimus, *creaturas ab æterno quoque habuisse esse ideatum in Deo*, cùm ratio ideæ sine ideato nequeat consistere.

§. XIV. Ostensio nunc, *creaturas reveræ, & quidem duobus modis, ab æterno fuisse in Deo, ad rem ipsam nobis propositam progredimur atque ostendimus duplum modum, quo creaturæ ab æterno in Deo fuerunt.*

§. XV. Diximus in §. 2. *creaturas fuisse ab æterno in Deo:* (1.) ut effectus possibles, quat. scil. ab æterno respectu Dei fuerunt in potentia objectivâ: undè, ut brevissimi simus & faciles in re tam prolixâ tamque difficulti, *formalem potentie objectivæ, respectu Dei si spectetur, rationem explanabimus breviter, quâ declaratâ & decenter applicatâ non obscurus amplius esse poterit iste modus essendi in Deo, qui ab æterno tribuebatur creaturis.* Habemus in hac re præeuntem Doctorem subtilem, Scotum, qui potentiam objectivam 2. Distinctionum Libro dist. 12. quest. 1. expressè sic definit: *potentia objectiva nihil aliud est quam ea non repugnantia, secundum quam aliquid aptum est, ut sit objectum potentie activæ divine, ut per eam fiat: Sic ponamus e. gr. Deum hodiè adhuc producere velle aliquem angelum, qui jam non existit, hîc certè nulla datur repugnantia, cur non talis Angelus à Deo produci possit: illa ergo non-repugnantia, secundum quam Angelus ille, qui jam non existit, potentia Dei creatrici objici potest atq; per eam fieri, dicitur potentia objectiva.*

§. XVI. Hanc autem potentiam objectivam Promachus Thomas, Duces post Thomam supremi, Thomas de Vio, Cajetanus & Johannes Capreolus, Thomistæ (quam plurimi, nec tamen omnes) manibus pedibusque impugnarunt, ut Scoto ejusq; Discipulis, qui omnes & singuli conjunctissimis viribus, attestante Johanne de Rada, defendebant potentiam objectivam atque propugnabant strenuè, ægrius ficerent. Occasio pugnæ extiterat illa inter Thomistas & Scotistas exorta controversia: *Utrum materia prima sit Ens actu, existens per propriam existentiam: num verò Ens potentia, non existens per propriam, sed per formæ existentiam?* Prius Scotistæ affirmaverant constanter & posterius negaverant ac pernegaverant: posterius defenderant Thomistæ & rejecerant prius: Præcipuus, quod adversus Scotistarum maximum fundamentum Thomistæ

mistæ utebantur, aries fuit: Si materia, quæ talis, non habet formam, materia, quæ talis, non habet actum. Prius est verum. E. & posterius. Hunc ut *Scotistarum Dux* labefaceret, distinxit pluribus in locis inter potentiam objectivam & subjectivam: illam contradistinguendo actui entitativo seu existentiæ: objectivo, ut *Ægidius Romanus* loquitur; transcendentí sive præsentia- tialis existentiæ, ut *Johannes Magister* eum vocat: Hanc verò actui formalis seu formæ: denegaverat *exercitus Scotti* omnem actum formalem materiæ ut sic, salvaverat actum materiæ ut sic entita- tivum: indignabundi *Thomistæ*, nè omnem perderent operam, adversus *Scotisticos* hujus distinctionis propugnatores classicum intonârunt apertum, id, quod signo erat potentia objectivæ, pro nullo habentes & nihilo: Quâ tamen arte, quo ve marte *subtilis* *Ducis* copiam impediverint, docent sequentia eorum argumenta, potissima certè, quibus hostiles suos insultus prodiderunt:

I. O. potentia realiter existens est vel activa vel passiva.

Potentia objectiva *Scotti* nec est Activa, nec passiva. E.

Potentia objectiva *Scotti* reverà non datur.

II. O. potentia realis habet reale respectum ad actum,

Potentia objectiva *Scotti* non habet realē respectum ad actū.

E. Potentia objectiva *Scotti* non est potentia realis.

Majorem probant, quia potentia & actus sunt relata: posito autem uno relatorum, ponitur respectus ejus ad alterum.

Minorem statum in abante, quia si potentia objectiva *Scotti* ha- beret respectum ad actum, tum vel esset productiva actus, & sic esset activa: vel actus receptiva, & sic esset passiva: utrumque pu- gnat contra *Scotti* turmas.

III. Si per potentiam objectivam *Scotti* aliquid potest esse obje- ctum potentia realiter existentis activæ, sequitur, quod potentia objectiva *Scotti* sit realiter existens activa.

Sed consequens fugat *Scotistas*, qui ipsam potentiam objecti- vam contradistinguunt & Activæ & passivæ. E. & antece- dens, & consequenter potentia objectiva non erit reale- quid, nihil erit.

IV. Quicquid formaliter dicit negationem, nihil est.

Potentia objectiva *Scotti* formaliter dicit negationem: Est enim

enim non-repugnantia, negatio repugnantiae. E.

Potentia objectiva *Scoti* nihil est.

V. Quicquid non existit realiter, est Ens rationis, chimæra,
σιδηρέξυλον, nihil est.

Potentia objectiva non existit realiter. E.

§. XVII. Neque verò auxiliaribus destituebantur copiis imbelles *Thomistæ*, ex *Nominalibus* aliqui steterunt cum *Thomistis*, imò ipse Princeps *Nominalium*, Gabriel Biel 2. dist. XII. q. 2. utque non-paucos taceamus cum *Thomistis* conspirantes, unicum adhuc nominamus *Scotistarum* hostem, impudentissimum & sine viribus vehementissime iratum, illustrem Comitem Jacobum Zabrellam, qui in l. 2 de rerum materia, c. 2. p. 181. pro manifesto habet, non dari potentiam objectivam.

§. XIX. Ast verò rationes, quæ à tergo *Scotistarum* stant, multis, quâ probabilitatem, *Thomisticas* rationes excedunt parsangis: inter eas non planè contemnimus sequentes:

1. Quicquid formaliter dicit non-repugnantiam, formaliter est positivum quid.

Potentia objectiva dicit formaliter non-repugnantiam. E. Maj. prob. quia repugnantia formaliter est negativum quid: Nihil enim aliud dicit, quam negationem, quâ unum nequit esse alterum: Jam verò repugnantia & non-repugnantia opponuntur sibi invicem oppositione contradictoriâ: Contradictoriè verò opposita semper differunt ut positivum & negativum.

Minor per se patet.

2. Quicquid formaliter non dicit negationem, nec dependet ab operatione intellectus, illud est reale & positivum quid.

Atqui potentia objectiva &c. E.

Major patet. Minor itidem negari nequit: Sicut enim non dependet ab operatione intellectus, nec negationem dicit, Angelum actu secundo à Deo produci, ita nec negationem dicit, nec ab operatione intellectus dependet, Angelum à Deo posse produci.

§. XIX. Ad argumenta *Thomistarum* respondere non est difficultate se implicare; Ad 1. resp. Concedendo totum, si modo à

Theo-

*Thomistis recte inferatur conclusio: Major ita se habebat: O. potentia realiter existens est vel activa vel passiva. Subsumi forsitan posset: potentia informativa formæ, ut est actu causa formalis, non minus est potentia realiter existens, quam activa vel passiva, & tamen nec activa, nec passiva dicenda est; si enim esset activa, forma, ut est causa formalis, non esset causa formalis, sed efficiens: si vero passiva, tunc esset materialis: Stet propositio Major: Minor fuit hæc: potentia objectiva *Scoti* nec est activa, nec passiva: Hæc propositio apud *Scotistas* in confessu semper fuit; itaque conclusio sic debebat inferri: E. potentia objectiva *Scoti* non est realiter existens. Sic totum argumentum non est contrà *Scotum*, qui ipse cum *commilitonibus* suis largitur, quod potentia objectiva non sit realiter existens. Si vero conclusio ita inferatur: E. potentia objectiva *Scoti* non est reale quid: sic argumentum volam ostendit quarti pedis: siquidem aliud est *reale*, aliud *realiter existens*: Realiter existens præter realitatem imbibit existentiam, quam vox reale formaliter haud notat: Sic attributa entis, quæ talia, sunt realia & positiva; alias enim non possent realiter identificari cum ente: non autem quæ talia sunt entia realia sive realiter existentia; nam alias, quia omne ens habet sua attributa, ipsa quoque haberent alia attributa, & sic progressus fieret in infinitum. Loquatur pro omnibus nobilis *Scotistarum* Dux, *Johannes de Rada*, qui hæc, uti modò proposuimus, ab omnibus *Scotistis* defendi adserit part. 2. controv. Theol. inter Thomam & *Scotum* controv. 12. art. 2. notab. 4. p. 379. Ad II. respondetur, Negando Minorem. Expressè enim minor hæc propositio contradicit veritati: nunquam *Scotus* statuit, potentiam objectivam nullum habere realem respectum ad actum, sed potius ubique in scriptis suis adserit & pro viribus defendere conatur, illam ipsam habere respectum ad actum entitativum seu actualem existentiam. Ad III. & Negando Consequentiam. Non enim sequitur, si per potentiam objectivam aliquid potest esse objectum potentiae realiter existentis activæ, etiam potentia objectiva ipsa erit activa: Toto enim cœlo inter se differunt: per potentiam objectivam posse esse objectum potentiae activæ, & ipsam potentiam objectivam esse activam: Quis ferret eum, qui diceret: per artem sutoriam corium*

C

potest

potest esse subjectum sutoris, ergo ars sutoria est ipse sutor.
Ad IV. respondetur, negando minorem: contrarium patet ex rationibus in contrarium allatis: si enim repugnantia est negatio, non-repugnantia non poterit non esse positivum quid, quia omne, quod negationi contradictoriè opponitur, est positivum quid. Ad probationem, quando dicebatur, per non-repugnantiam negari repugnantiam, dicendum est, inde nondum sequi, non-repugnantiam formaliter esse negationem repugnantiae: sic immutabilitas, immortalitas in Deo negant mortalitatem, mutabilitatem, nec tamen hæc attributa divina, immutabilitas, immortalitas &c. formaliter sunt negativum quid: nisi etiam illapideitatem, illeoninitatem, attributa Dei vocare velis, quia negant etiam de Deo imperfectiones: Non-repugnantia formaliter non dicit negationem, sed potius aptitudinem, per quam unum potest esse alterum, licet negationem connotet. Ad V. respondetur: Neg. Maj. falsitas ejus palpari potest manibus. Thomistarum gladio nodus, si quis adest, solvi potest ita:

Q. non realiter existit, est Ens rationis.

Essentiæ rerum ab æterno non realiter extiterunt. E.

Essentiæ rerum ab æterno fuerunt entia rationis.

Conclusio est contra Thomistas: Minor & Major sunt Thomistarum: Sic Thomista sibi ipsis impingunt contradictionis colaphos.

§. XX. Hæc de potentia objectiva: Ad hoc igitur, ut aliquid sit in potentia objectiva respectu Dei, duo cum Scotistis requirimus: 1. ut illud, quod in potentia objectiva esse dicitur, non existat in rerum natura citra mentis operationem: e. g. Angelus, canis, leo, quia jam actu existunt, non possunt esse in potentia objectiva. 2. ut possit produci: si enim produci non posset, quâ ratione esse possibile ipsi posset tribui? Vid. Johann. de Rada part. 2. controv. controv. 2. de potentia creandi, art. 1. p. 32. Applicabimus ad præsens: creaturæ (1.) ab æterno actu non fuerunt in rerum natura, quia nec recta ratio hoc dictitat, multo minus sacer codex, qui contrarium testatur: Creaturis (2.) ab æterno non repugnavit, ut per potentiam Dei creatricem producerentur, ut ex §. 3. satis constat. Plura de potentia objectiva qui nosse desiderat, adeat Scotum loco citato. Præclarè satis hoc negotium exposuerunt tres sedatores

Scoti

Scoti maximè strenui: Petrus Tataretus, Parisiensis in i. physic. c. 9. q. 7.
p. 17. Antoninus Trombeta, Patavinus in tract. de formalitatibus Scot.
sent. art. 1. p. 3. Magister Johannes Magister Parisiensis in i. physic. q. 11.
not. 1. p. 17. b. Cum his conjungantur Antonius Sirectus in formaliti-
tibus modernioribus de mente Scoti p. 23. de la Fuente, Toletanus l. 1.
physic. q. 2. Barthol. Mastrius disp. phys. 2. Johannes Poncius, Corcagiā
Hybernus lib. 1. phys. disp. 3. Bonaventura Baro Hybernius Clonmeliensis
in Scoto suo defenso tom. 2. apolog. 2. act. 4. p. 29. & qui primò post
Scotum nominandus erat, Scotista felicissimus, Johannes de Rada,
Aragonius, Episcopus Paclensis part. 2. controv. 12. artic. 2 p. 379. &
artic. 3. p. 385. quibus, si opus esset, possemus addere alios: Vazque-
sium, Greg. de Valentia, Franciscum de Oviedo, Franciscum Bonae spei.
Rodericum ab Arriagā, Durandum, Hurtadum de Mendoza, Grego-
gorium de Arimino, Franciscum Victoria, Dominicum de Soto, innu-
meros alios: è nostratis citamus B. Stahlum instit. Metaph. c. 9.
§. 16. p. 113. B. Slevogtiū in Disp. de esse possibili p. 157. & seqq. &
Disp. de ratione formalis entis finiti sect. 1. & 2. de esse essentiae & exi-
stentiæ p. 136. & seqq. ut & Virum Nobilissimum & Excell. Dn. Caspar.
Posnerum, Philos. Natur. P. P. celebratissimum, Doctorem & Patronum
nostrum sanctè colendum in accutissimā Disp. de actu entitativo ac
formali Anno M DC LIV. in illustri hāc Selanā pro loco habitā.

§. XXI. Utque modum, quo ab æterno creaturæ in Deo ha-
buerunt esse possibile, teneamus firmiter & dilucidemus sat cla-
ris verbis, removebimus potissima obstacula, quibus multi hoc
esse creaturarum æternum in potentia objectivâ vel planè de-
struere conantur, vel obscurare: Dicunt: I. Si creatura, e. gr. Ange-
lus, ab æterno habuit esse possibile in Deo, seu, quod idem est, ab
æterno à Deo potuit produci, sequitur, quod ab æterno potuerit
creari: Sed Consequens est absurdum. E. & antecedens. Conse-
quentia probatur, quia duo tantum sunt productionis modi:
Creatio & generatio: Jam verò contradictionem implicat, Ange-
lum, quia spiritus est, posse generari: cum generatio sit productio
ex materiâ: Angelus verò secundum suam essentiam est omnis
materiæ expers: Necessum ergo est, Angelum, quando produci-
tur, creari. Absurditas consequentis patet, quia creatio est pro-
ductio ex nihilo: si igitur Angelus ab æterno fuisset productus ex

C 2

nihilo,

nihilo, aut prius duratione fuisset sub nihilo, quām sub esse suo,
aut non fuisset prius duratione sub nihilo, quām sub esse suo: si
fuisset prius duratione sub nihilo, quām sub esse suo, tunc non
productus fuisset ab æterno, quia æternitas omnem excludit prior-
itatē & posterioritatē durationis: si verò Angelus non fuis-
set prius duratione sub nihilo, quām sub esse suo, aut nihil Angeli
& esse Angeli fuissent simul, & sic sequeretur, Angelum in eādem
duratione fuisse & non fuisse: hoc verò est absurdissimum &
omnium primum impossibile: aut nihil Angeli planè non fuis-
set, & sic Angelus non posset dici ex nihilo productus. II. Si crea-
tura ab æterno fuit in potentia objectivā respectu Dei, sequere-
tur, eam, si fuisset producta ab æterno, fieri debuisse aut successi-
vè, aut incerto instanti: non successivè: quia sic habuisset ali-
quid quā durationem seipso prius, nempe motum, qui creaturam
tanquam terminum duratione antecessisset, & consequenter
creatura non fuisset producta ab æterno: non in instanti: Nam
sic in certo instanti facta fuisset, ita, ut anteā non fuisset, & sic
non fuisset ab æterno. III. Si omnis creatura, quæ nunc actu-
est, ab æterno fuit in potentia objectivā respectu Dei, sanè si ab
æterno fuisset producta, aut fuisset producta, quando fuit, aut
quando non fuit: si fuisset producta quando fuit, utique omnis
creatura esset ens successivum, & sic nihil in mundo fixum fuisset
& permanens, quia omne, quod extitisset, semper fuisset in fieri &
in fluere: imò nihil potuisset à Deo conservari, sed semper fuisset
saltim creatum: si non fuisset semper producta, quando fuisset,
sequeretur, ipsam aliquando saltim fuisse productam, & sic non
fuisset producta ab æterno, sed in tempore. IV. Si creatura ab
æterno fuit in potentia objectivā respectu Dei, sanè si fuisset ab
æterno producta, aut fuisset natura posterior Deo, aut non fuis-
set natura Deo posterior: Si hoc, ergò non fuisset creatura Dei,
quia omnis causa natura prior est suo causato, & omne causatum
natura posterius est suā causā: si illud, ergò etiam posterior fuis-
set duratione, quia natura Dei & duratio Dei quoad rem sunt
unum & idem in Deo: si igitur Deus fuisset prior natura, etiam
fuisset prior duratione. V. Si creatura fuisset ab æterno in po-
tentia objectivā respectu Dei, sanè si producta fuisset ab æterno,
fuisset

fuisset ipse Deus. Jam vero creatura producta non potest esse Deus. E. creatura non potuit fuisse producta ab aeterno: Consequia probatur: (1) quia si fuisset ab aeterno producta, fuisset aeterna, & sic habuisset attributum Dei, nempe aeternitatem. Jam vero quicquid habet attributum Dei, est ipse Deus: imo Doctores verae Ecclesiae contra AntiTrinitarios hanc maximam utuntur praetaliis: Quicunque est aeternus, est verus Deus, ut divinitatem Christi adserant & defendant. (2.) quia si creatura fuisset aeterna, fuisset immutabilis: Jam vero immutabilitas creaturae repugnat. VI. Si creatura ab aeterno fuisset in potentia objectiva respectu Dei, seu, si ab aeterno habuisset esse possibile, sanè ab aeterno realiter extitisset. Sed Consequens est absurdum. E. & antecedens. Consequentia probatur 1. quia potentia & actus dividunt verum & reale ens. 2. quia habuissent verum esse in potentia Dei creatrice.

§. XXII. Ad singula breviter respondebimus: Ad 1. Negando absurditatem consequentis: absurdum non est, Angelum ab aeterno potuisse produci ex nihilo: Ad probationem dicimus, quod nihil Angeli planè nunquam fuerit: indè tamen nondum sequitur Angelum non posse dici ex nihilo productum. Ut Mens nostra patefiat, observandum decenter esse ducimus, particulam *Ex aliis* dupliciter accipi. 1. ut notat temporalem successionem, seu consecutionem unius ad alterum: sic dicimus: ex mane fieri meridiem, ex nocte fieri diem, quia meridies sequitur mane, & dies succedit noctem. 2. ut notat materiam: Nam inter omnia causarum genera soli materiae proprium est, ut ex ea aliquid fiat: est enim id, ex quo insito aliquid fit: Neutro modo hic accipitur vocula *ex*, sed *ex nihilo* fieri h. I. idem est atque non fieri ex aliquo, tanquam ex materia praesentante: Nam quod creatio propriè & secundum communem loquendi modum idem notet ac productio ex nihilo, id est, ex nullâ praesentante materia, *Augustinus in lib. de Genesi ad literam c. 1. & 12. de Civitate Dei c. 25. Justinus Martyr in admonitorio ad gentes*, ubi ex Platone distinguit inter opificem & creatorem, quod opifex sit, qui aliquid producit ex materia: creator vero, qui ex nihilo aliquid condit: *Anshelmus in monologio cap. 6, 7, & 8. Thomas i. part. q. 45. artic. 1. Sententiarum*.

C 3

Magister

Magister, Petrus Lombardus, Episcopus Parisiensis 2. dist. lib. dist. 1. edit. Colon. Anno 1567. p. 135. ubi expressè dicit: *creator est, qui de nihilo aliquid facit: & creare propriè est de nihilo aliquid facere: facere vero, non modo de nihilo aliquid operari, sed etiam de materiâ: unde & homo & Angelus dicitur aliqua facere, sed non creare: vocaturq; factor seu artifex, sed non creator.* Hoc enim nomen soli Deo propriè congruit, qui & de nihilo quædam & de aliquo aliqua facit: ipse est ergò creator & opifex & factor, sed creationis nomen sibi propriè retinuit: *In Scripturâ tamen sàpè creare accipitur tanquam facere sine distinctione significationis: idem docent Scotus, Dumndus, Hervæus, uno verbo omnes Scholastici in hac distinctione: Consequenxia erat talis: Si Angelus ab æterno productus nunquam fuit nihil, sequitur, eum non esse productum ex nihilo, h. e. sequitur, eum esse productum ex præacente materiâ: quis non videt falsitatem hujus sequelæ? Ad II. Bz. si creatura ab æterno fuisset producta, producta fuisset in instanti: Quando in probatione dicebatur: Si in certo instanti, anteà non fuisset, & sic non fuisset ab æterno: Ad hoc respondet Hervæus in 2. dist. 1. q. 2. usq; ad 7. instans esse duplex: unum stans, quod est sine novitate essendi: alterum fluens, quod est cum essendi novitate: Valet consequentia de hoc instanti; jam vero creatura, quæ ab æterno fuisset producta, producta fuisset in illo instanti, quod dicebatur stans instans, de quo non procedit consequentia. Ad III Resp. Si creatura ab æterno fuisset producta, fuisset producta, quando erat, h. e. in eâ duratione, in quâ erat: Ad utramque probationem facilis est responsio: Ad priorem respondent Capreolus & Dumndus negando, illam creaturam, quæ tota producitur in eâ duratione, quando est, esse Ens successivum: quia ens successivum non est totum simul, sed datur novitas in partibus essendi, quæ fluunt, & quæ sibi invicem succedunt: Damus instantiam: Si ab æterno Petrus intuitus fuisset speculum, tota imago Petri ab æterno fuisset objecta speculo, nec tamen imago Petri in speculo fuisset fluxum & successivum quid. Ad posteriorem probationem Thomas de Aquino 1. part. q. 104. art. 1. & de potent. q. 5. art. 1 Henricus Gandavensis quodlib. 1. quest. 7. & 9. quest. Egidius Romanus in tract. de esse & essentiâ quest. 7. Ferrariensis 3. contrâ gentes c. 65. Vatzquez part. 1. Summ. disp. 172. n. 14. Beccanus l. 1. Theol. Scholastic. tract. 1.*

68.1

c. 18. n. 10. Svaretz disp. Met. 21. scđt. 2. prolixè respondent, often-
dentes, creationem quoad rem esse ipsam conservationem: Et
rectissimè quidem: Nam conservatio nihil aliud est, quam crea-
tio continuata, potuisset igitur Deus creationem alicujus crea-
turæ ab omni æternitate factam in omnem æternitatem conti-
nuare. Ad IV. Resp. Si creatura ab æterno fuisset producta,
fuisset naturâ Deo posterior. Quando in probatione ita col-
ligebatur: Si creatura ab æterno facta Deo fuisset posterior na-
turâ, fuisset etiam Deo posterior duratione: Dicimus vanam esse
collectionem. Porrò probatio, quâ dicitur, durationem Dei &
naturam Dei esse unum idemque in Deo, nihil evincit aliud
quam quod eâ duratione, quâ Deus dicitur æternus, creatura æ-
terna dici nequeat. Ut res fiat clarius, notamus ad manudu-
ctionem Thomæ Aquinatis in opusculis, & quidem opusc. 27. de æter-
nitate mundi, atq; Durundi à Sancto Porciano 2. dist. 1. q. 2. Dura-
tionem creaturæ, quæ ab æterno fuisset, (posito quod fuisset) du-
pliciter posse spectari: 1. quoad esse commune, quatenus invol-
vit aliquid, in quo Deus cum creaturis convenit: Sic largimur
facile, durationem creaturæ, si ab æterno fuit, fuisse ipsam na-
turam sive essentiam Dei: Sic enim duratio creaturæ specta-
tur, ut abstractum quid est ab utrâque duratione, Dei & creatu-
ræ: 2. quoad esse proprium, seu quatenus concipitur in creaturâ re-
stringi ad ipsam creaturâ, seu ut est talis vel talis: & sic absurdum
est, durationem creaturæ, si vel maximè creatura fuisset ab æterno,
fuisse ipsam naturam sive essentiam Dei: Sicut enim hæc non
est formaliter in Deo, ita nec esse potest Dei natura: Nam dura-
tio creaturæ secundum esse specificum & proprium spectata di-
cit talem durationem, quâ creatura ita durat, ut etiam possit non
durare: Duratio verò Dei, ut est Dei duratio, dicit talem dura-
tionem, quâ Deus ita durat, ut non possit non durare: Stant g.
hæc duo: Creatura simul duratione potest esse cum Deo: &:
creaturæ duratio, ut talis, non potest esse Dei duratio, ut talis:
Utriusque sensum exponit Doctor Angelicus in citato opusculo se-
quentibus verbis: Si intelligatur, quod aliquid præter Deum potue-
rit semper fuisse, quasi possit esse aliquod æternum præter eum ab eo non
factū, error abominabilis est non solum in fide, sed etiam apud philoso-
phos, qui proficiunt & probant, quod omne, quod est quoquo modo, esse

non

non possit, nisi causatum ab eo, quod maximè & verisimè habet esse: Si autem intelligatur, aliquid semper fuisse, & tamen causatum à Deo, hoc stare potest: &c. Hoc vult dicere: Duratio creaturæ stare potest cum duratione Dei, nec tamen duratio creaturæ, quatenus est causata, est duratio Dei, quæ nequit causari, multominus Dei natura. Ad V. resp. Negando consequentiam, quæ talis fuit: si creatura producta fuisset ab æterno, fuisset ipse Deus. Prima probatio profectò non procedit; si creatura habuisset æternitatem, habuisset attributum Dei: nam inter æternitatem Dei & æternitatem creaturæ datur distinctio & formalis & realis: æternitas Dei formaliter est æternitas, cui absolutè repugnat non esse, non fuisse, non fore: æternitas creaturæ est æternitas, cui absolutè loquendo non repugnat, non esse, non fuisse, non fore: æternitas creaturæ supponit perpetuò aliquid creaturâ prius prioritatem naturæ; æternitas verò Dei omnem prioritatem naturæ, à quâ causativè dependeat, simplicissimè excludit: Sic tandem quid sequeretur, si ita colligeres: Si creatura fuisset æterna æternitate Dei, h. e. intrinsecè & per essentiam, creatura ab æterno producta fuisset Deus: Sic autem prius apertè falsum est. Frustrà quoque provocatur ad testimonium Ecclesiæ: Vera stat & inconcussa hæc Theologorum propositio: Quicunque re ipsâ & actu est ab æterno, is est verus Deus: probat eandem sacer condex, quando adserit, quamlibet creaturam reverè fuisse factâ in tempore & actuale initium habuisse suæ durationis. Dicis: si quicquid actu æternum est, est verus Deus, sequitur, creaturam, qui potuit esse actu ab æterno, potuisse esse verum Deum. Consequens est absurdum. E. & antec. Resp. Limitando: Si quicquid actu æternum est, intrinsecè sc. & per essentiam, est verus Deus, sequitur, creaturam, quia potuit esse actu ab æterno, potuisse esse verum Deum: negatur consequentia: æternitas enim quæ intrinsecè & per essentiam denominat creaturam, naturæ creatæ absolutè repugnat: Alternam probationem habemus pro nullâ, nisi sub hâc prolata fuerit limitatione: Si creatura fuisset æterna intrinsecè & per essentiam, fuisset immutabilis; Jam verò creatura non potest esse immutabilis: E. nec potuit esse æterna intrinsecè & per essentiam; Conceditur totum argumentum:

non

non enim est contra nos. Ad VI. resp. Negando connexionem & dupl. probationem ejus. Ad (1.) resp. falsum esse, quod potentia & actus formaliter dividant ens: aut enim sermo est de actu & potentia in recto, ut sensus sit: Ens dividitur in actum & potentiam, sed sic divisio manca est: nam corpus naturale est Ens, & tamen nec est potentia, nec actus, sed aliquid ex potentia & actu constans: aut sermo est de actu & potentia in obliquo, ut sit sensus: Ens dividitur in Ens. potentia & ens actu: Hæc verò divisio itidem non est bona, quia ens, cum sit id, quod existit, de ente potentia prædicari nequit. Ad (2.) resp. sequelam esse nullam: nam habere verum esse in potentia Dei creatrice, nihil aliud est, quam posse creari à Deo, antequam eretur: perinde est, ac si vellet quis argumentari: Quicquid potest creari, nondum tamen est, illud revera est: Nam quæcumque creatura est, demum per creationem est: Vel argumentabimur ita: Quicquid est in potentia Dei creatrice, illud est verum Ens. Angelus qui nondum existit, creandus tamen post triduum est à Deo, secundum existentiam est in potentia Dei creatrice. E. angelus, qui nondum existit, creandus tamen post triduum est à Deo, secundum existentiam est verum Ens. Minor est manifesta: Conclusio est falsa: E. major erit falsa, major autē fuit adducta probatio. Facile nobis fuisset, adducere plura argumenta è variorum Scholasticorum, Reformatorum aliorumq; scriptis, sicut inter Reformatos recentiores Paulus Voët, Gisberti Filius, Juris in Academiâ Ultrajectinâ Anteceffor plerisque inter Reformatos, qui sunt alicujus notæ Theologi, negativam tribuit, & secundum communiorum Reformatorum sententiam prorsus in conceptibile esse censet, ut creatura dicatur Deo coæterna, hinc in Theologis suâ naturali reformatâ c. 10. per totum §. 3. n. 7. p. 209. & seqq. edit. Anno 1656. tredecim adducit argumenta, quibus stantibus pessum iret sententia nostra defensa: sic quoque varias contrâ æternum esse possibile creaturarum rationes adducit Thomas Campanella in tomo 4. suorum operum, b. e. metaphysicorum suorum dogmatum part. 3. lib. ii. cap. 5. artic. 3. p. 25. & seq. Verum ex iis, quæ hactenus diximus, facile pendet solutio, quam traderemus lubentissimè, modò charta & tempus nunc non svalfissent aliud. Sufficiat hæc dixisse pro creaturâ circa priorem modum essendi in Deo ab æterno!

D

§. XXIII.

§. XXIII. Restat, ut alterum modum pensitemus breviter, secundum quem diximus creaturas habuisse ab æterno in Deo esse ideatum; Verum tanta hic offert se se difficultas, quæ adeò perplexos fecit multos superioris subsellii Doctores, ut putaverint, lumine naturæ eandem vix & ne vix quidem superari posse. Twissius digress. 2. de ideis pag. 282. sic scribit: non dissimulandum judico, subesse videlicet apicem aliquem in præsentia de ideis controversia, quem non nisi lumine gloriae enucleandum esse, præfigit mibi animus: & digress. 3. p. 312. id earū, inquit, natura idea, præsertim in mente divinâ, videtur mihi admodum obscura, nescio an acie ingenii nostri penetrabilis: ingenuè profiteor, veritatem hanc ex parte penè desperatam esse. Nihil forsitan mirum esset, si nunc Twissi verba faceremus nostra, tanto oxyus, quanto brevior est via, quâ nobis eundum est ob temporis & chartæ angustias: Imò, quò brevior via est, eò pluribus obsita est spiritu ob tot ac tantos antiquorum Philosophorum, Patrum, Scholastorum, aliorumq; dissensus: Sequentes controversiae, ut tamen aliquas saltim ex potissimum tangamus, quot paginas sibi ficerent. si animus nobis esset controversi, sicut in frontispicio nobis proposuimus: Disquirendum esset: utrum idea creaturæ ab æterno in mente divinâ fuerit ipse conceptus Dei objectivus, h. e. ipsa creatura ab æterno secundum esse producendum cognita: num verò ipse conceptus formalis, i.e. ipsa actualis æterna creaturæ in tempore producendæ cognitio ex parte mentis divinæ; an neuter conceptuum modo nominatorum, sed potius ipsa divina essentia? Utrum ipsa essentia divina ut in esse cognito creaturas repræsentans fuerit ab æterno conceptus objectivus, & unà formaliter idea creaturæ? Utrum essentia divina, si idea veniret nomine, spectari debeat, ut scientiam habet creaturæ possibilis actualē seu creaturæ possibilis cognitionem, numque ratione scientiæ simplicis intelligentiæ, an verò ratione scientiæ visionis, an utriusque ratione? num idea æterna creaturæ fuerit ipsa divina essentia, ut volens producere in tempore creaturam? num idea illa fuerit ipsa essentia divina absolute spectata? num ipsa imitabilitas essentiæ divinæ? num essentia divina à Deo ab æterno sub ratione imitabilitatis actu cognita? num Deus intelligendo totam essentiam suam & modos imitationis ejus, & non

insuper ipsius imitationis, ab æterno in se ipso propriam imaginē expresserit, quam Stoici, nec non Theologi Scholastici quām plurimi, ut & nonnulli Reformati, vocaverunt Filium Dei, Verbum Dei, per quod omnia facta sunt? in cujus quæstionis affirmativā multi quoque ex Patribus hærent. Num omnia ab æterno, & cur, essentiæ divinæ debuerint repræsentari, quæ in tempore erant producenda? &c. &c. Verùm quia ratio alias propositi nos ab hoc proposito avocat, ideo relinquimus nunc ventilationem harum, aliarumque plurium controversiarum, mentem nostram de his, si occasio tulerit, interea temporis in conflictu publico declaraturi. Quod ut eò facilius effectum demus, nunc hanc saltim ponimus thesin: *Creatura secundum esse suum ideale, quod ab æterno habuerunt in Deo, fuerunt quoad rem ipse Deus seu ipsa essentia divina, quatenus ab æterno essentiæ divinæ, que fuit repræsentativa creaturarum, ut in tempore producendarum, terminus fuerunt, seu ad essentiam divinam ut repræsentativam, fuerunt terminatae.*

§. XXIV. Ex his nunc patet aliquo modo, quomodo creature ab æterno in Deo fuerint, & secundum esse possibile & secundum esse ideale? Nè verò quis nobis affingat, protestamur, ac si mens nostra fuerit, creature ab æterno verum ac reale esse habuisse ab esse Dei realiter distinctum, quod sit esse diminutum & debile: hoc enim ex iis, quæ hactenus proposuimus, nullâ solidâ ratione erui poterit. Notò quidem notius est, quod multi Thomistæ, inter quos principes sunt: Cajetanus, Capreolus, Durandus, Soncinas, Javellus, Fonseca & alii, tam veteres, quam Recentiores, extremâ pertinaciâ subtili Scotο affinxerint, quasi statuerit, creature habere aliquod esse æternum, realiter ab esse Dei distinctum: Quorum mens pluribus videri potest apud Vatzquesium in 1. part. Thom. disp. 82. & Svaresium disp. Met. 31. sect. 2. Verùm quando ipsum Scotum evolvi:nus, etiam in illis ipsis locis, è quibus ab adversariis suis damnatur, profectò innocentiam ejus luculenter deprehendimus: Sunt etiam non planè nullius autoritatis Thomistæ non pauci, qui commilitones suos atque Duces deserunt & justitiam causæ à parte Scoti agnoscunt: imò: quando ipsum Thomam evolvimus, idem quoad rem sentientem deprehendimus, quod statuit Scotus: adeat qui vult, ipsum in parti. Summ. Theol. quest. 18.

art. 4.

art. 4. ad 1. p. 95. & in quest. 3. de creatione art. 16. ad 24. ubi expressè
proficitur, quòd creatura sit in Deo, partim qđ est in virtute creatrice
Dei, partim qđ est in intellectu Dei cognoscente: Admodum nos in hoc
negotio confirmat Roder. ab Arriaga de ideis dñinis loco suprà citato.
Plura alia loca ex Thoma adducere possem⁹ ad manuductionē Ar-
riagae & aliorū, è quibus amicitia intet Thomam & Scotum, quan-
tum ad præsens, posset colligi. Idem, quod Thomistæ subtili Scoto,
hoc alii D. Platoni tribuunt, qđ statuerit, mundum habuisse suum
esse ab æterno ab esse divini Numinis distinctum, inter quos sunt:
Proclus & Porphyrius initio Comment. in Timæum: *Alcinous* in lib. de
doctrinā Platonis c. 12. *Plotinus* Ennead. 3 lib 2. c. 1. *Apulejus* initio li-
bri de dogmate Platonis, *Laërtius* in vita Platonis: Ex Recentioribus
Foxius Comment. in Timæum: *Bessario Cardinalis* lib. 2. contrà calu-
mniat. cap. 4. Verùm periclitabimur vires ingenii, num pro pro-
babiliori venditare possimus sententiam contrariam, quòd Plato
fenserit, nullam creaturam fuisse ab æterno: Forsan hanc sen-
tentiam tuetur ipse Aristoteles. Alias pro nostrâ opinione pu-
gnant gravissimi scriptores: *Philoponus*, *Philo Judeus*, *Cicero*: ille
in lib. de ætern. mundi adversus Proclum, iste in suo de æternitate
Mundi tract. hic in quest. Tusc. it. *Justinus Martyr* in Dial. cum Try-
phone: *Lactantius* lib. 2 c. 11. *Ambrosius* lib. 1 Hexaëmer. c. 1. *Epipha-
nius* lib. de heresib⁹, her. 6. *Augustinus* lib. 10. de Civitate Dei c. 31.
Cyrillus Alexandrinus lib. 3. contrà Julianum & alii plures, quos
apud Leonardum Coquæum citatos deprehendimus.

Hic terminus esto!

moniti meliora.

REs naturatas * in naturante fuisse,
Temporis auditum cùm neque nomen erat,
Sat quia defendis, TE summo mactat honore,
Perpetuæ frondis GLORIA SUMMA SOPHUM.

*Res creatas naturam naturatam, DEUM
verò naturantem, Boëthius, Averroës, Sca-
liger, Scholastici, Nostrates vocaverunt.

PræEximi⁹ Dn. Candidati Respondentis profectibus (quos Jehova beat
ad familiæ splendorem!) boni omnis causa ita adplaudebat

M. Valentinus Welthem/ Præses.

Coll. diss. A. 124 misc. 18